

Aktivitātes nosaukums un numurs	AKTIVITĀTE C7 - Ekosistēmas izveide atkārtotas izmantošanas, remonta un pārstrādes darbības veicināšanai
Nodevuma nosaukums projektā	Ziņojums par izstrādāto darbības modeli (t.sk. finanšu modeli) vietējo remonta un pārstrādes centru izveidei un darbībai Cēsu un Valmieras pašvaldībās II daļa "Operacionālais modelis kopienā balstītam aprites un labošanas centram Cēsīs"
Sasniedzamā rezultāta izpildes termiņš	31.03.2024.
Nodevuma iesniegšanas datums	15.04.2024.
Versija	1.0.

Activity and no.	<i>C7/Creating ecosystem for encouraging re-use, repair, and upcycling activities</i>
Title of deliverable in the project	Report on designed operational model (incl. financial model) for local repair and upcycling centres establishment and operations in Cēsis and Valmiera municipalities. Part II "Operational model for a community-based circular and repair center in Cēsis"
Deadline for deliverable in project	31.03.2024.
Date of submission	15.04.2024.
Version	1.0.

Operational model for a community-based circular centre in Cesis municipality

Summary

The operational model was developed based on the workshop on the expansion of zero-waste activities in Cesis organized on 27 October 2023 within the project "From Waste to Resources", the citizens' survey on promoting the reuse of things in Cesis municipality carried out in January this year and the evaluation of similar circular centres in Europe. In line with the objective of the circular centre defined by "From Waste to Resources" project - "to create an ecosystem that makes the reuse, repair and recycling of things accessible and acceptable to a wide section of society" - the circular centre in Cesis should be designed in a way that strengthens existing zero-waste initiatives. The mission of the circular centre in Cesis Municipality is to strengthen habits of the sustainable consumption of things and to embody the principles of a zero-waste lifestyle - refuse to buy new, reduce, repair and reuse (or to upcycle), recycle, compost. The circular centre also has an important social function - a place for people to come together, build closer ties and promote the integration of different social groups into society.

Instead of developing one focal point in Cesis, a decentralised model of circular center has been chosen, that allows existing community initiatives for implementation of zero waste lifestyle principles to be strengthened. Decentralized model will consist of:

- 1) circular points - places for exchange used stuff between citizens and for collecting materials for businesses, charities and other organisations involved in circulation of used stuff,
- 2) existing charities, NGO and businesses related to circulation of used stuff,
- 3) pop-up events like repair and upcycle workshops, garage sales etc.,
- 3) a co-workshop for self-repair.

In order to strengthen citizen's willingness to share useful items with each other, it is necessary to create a point for the exchange of useful items - circular centre - or so called "free shop". Last year within the project "Tīri. Labi", a cupboard for exchange of used stuff was developed at the recycling centre at Lapsu Street 19, and had received positive feedback from the residents. Taking into account that recycling centre at Lapsu Street 19 managed by waste management company ZAAO Ltd., Cēsis is popular place where residents already go to get rid of items, it has been chosen as the location for the circular centre. At the circular centre residents will be able to exchange useful items, which were ranked as the most popular answers in the above-mentioned survey - stuff from renovation, kitchen utensils, children's toys and games, handicraft supplies, festive decorations and other useful items. In cooperation with waste management company ZAAO Ltd, it will be possible to ensure that the opening hours of the circular centre correspond to the opening hours of the recycling site and are also available at weekends. In order to ensure that useful items can be exchanged at other locations in the municipality, containers will be placed at all recycling sites in Cesis municipality.

The circular centre will also be a place for stuff supplies for charities, schools (for creative activities), social entrepreneurship, repair companies, etc. It will also provide a place for small repairs. Once the circular centre is set up, business grants will be issued to promote the development of repair services. After the establishment of the circular centre, the municipality of Cesis will also look for opportunities to develop the library of things.

The circular centre will provide information on other zero-waste initiatives and repair services. Other complementary zero-waste activities related to co-creation, improving people's self-repair and making skills can be developed in cooperation with existing initiatives, such as the workshop "Zindari", the cultural space "Ruckas Muiža", the art space "Mala", etc. In order to promote the availability of information on the opportunities for repair services in the Cesis Municipality, the list of repair services is created and will be regularly updated and sent to the NGO "Zerowaste Latvija" for posting on the website www.lietovelreiz.lv. The website www.lietotvelreiz.lv will be promoted to the residents of Cesis Municipality.

Operacionālais modelis kopienā balstītam aprites un labošanas centram Cēsīs

Operacionālais modelis tika veidots, bastoties uz projekta “No atkritumiem uz resursiem” ietvaros 2023.gada 27.oktobrī organizēto koprades semināru par bezatkritumu aktivitāšu paplašināšanu Cēsīs, š.g. janvārī veikto iedzīvotāju aptauju par lietu otrreizējas izmantošanas vecināšanu Cēsu novadā un līdzīgu aprites centru Eiropā izvērtējumu.

1. Cēsu novada iedzīvotāju vajadzību izvērtējums attiecībā uz lietu otrreizēju izmantošanu

2023.gada 27.oktobrī organizētajā koprades seminārā piedalījās Cēsu novada pašvaldības, nevalstisko organizāciju un uzņēmumu pārstāvji, kā arī aktīvie iedzīvotāji. Koprades mērķis bija apkopotu viedokļus par darbnīcām un labošanas iespējām Cēsu pilsētā un novadā, kas nav pietiekami attīstīti. Dalībnieki atzinīgi novērtēja ideju, ka Cēsīm vajadzētu vakarēšanas vietu, kurā būtu iespējams praktizēt bezatkritumu dzīvesveidu, kā arī būtu nepieciešama pastāvīga darbnīca jeb “darīšanas vietu” (*makers place*), kurā būtu iespējams patstāvīgi darboties. Šādai darbnīcai būtu jābūt aprīkoti ar šujmašīnām un šujmateriāliem, kokapstrādei un mēbeļu labošanai paredzētiem instrumentiem un aprīkojumu, kā arī instrumentiem mājas lietu darināšanai.

Attiecībā uz meistarklašu organizēšanu, kurā labošana tiktu organizēta meistara vadībā, tika izteikti priekšlikumi veidot:

- trauku labošanas meistarklases;
- tekstila ilgtspējīgas izmantošanas meistarklases – no vecu lietu jauna darināšana (ne tikai apgērba);
- skaistumkopšanas produktu meistarklases;
- mīksto mēbeļu pārtapsēšanas meistarklasi;
- mājas renovācijas (durvis, logi, mēbeles utml.) atjaunošanas meistarklases.

Lai nodrošinātu iedzīvotāju līdzatbildību darbnīcām un meistarklasēm, tika ieteikts noteikt saprātīgu dalības maksu. Papildus darbnīcu un meistarklašu aktivitātēm tika pieminēts, ka Cēsīs trūkst vietas, kur var ilgtspējīgi atbrīvoties no lietām, piemēram, nodot nevalkājamu (nonēsātu) apģērbu un tekstilu pārstrādei. Šādā “brīvboide” būtu iespējams nodot un saņemt:

- būvmateriālus un remontlietas;
- dārza lietas;
- lietotas rotaļlietas.

Tika ieteikts arī uzrunāt uzņēmumus, kuri būtu gatavi iesaistīties lietotu lietu aprītē, piemēram, Ieber.lv veikaliņš jau šobrīd no iedzīvotājiem pieņem burbuļplēvi, 0.5 un 0.25 l burkas, dārziņiem darbiņiem un rotaļlietu pagatavošanai derīgas lietas, mazlietotu papīra dāvanu masiņus un kartona kastes. Tika izteikti arī priekšlikumi Cēsu novadā vairāk veicināt apģērbu labošanu, *garage sales*, apģērbu maiņas pasākumus un attīstīt instrumentu nomas vai bibliotēkas pakalpojumus tādām lietām kā zāles plāvējam, šķeldotājam, kokapstrādes instrumentiem, slīpmašīnai, overlokam, putekļsūcējam, zāles aeratoram, nažu asinātājam, kūku formiņām utml. lietām gatavošanai.

Koprades semināra noslēgumā par nākamajiem darāmajiem darbiem tika izvirzīts sekojošais:

1. veikt Cēsu novada iedzīvotāju kvantitatīvu aptauju, lai noskaidrotu, kādas ir vispopulārākās lietas, kuras iedzīvotāji vēlētos labot paši (pastāvīgajā darbnīcā, kurā pieejami instrumenti);
2. izveidot karti Cēsu novadā ar vietām, kuras atbilst kādam no bezatkritumu principiem: vietas, kur var kaut ko salabot, nodot lietošanai, paņemt lietotu, iznomāt utt. Veidot vienu *zerowaste*

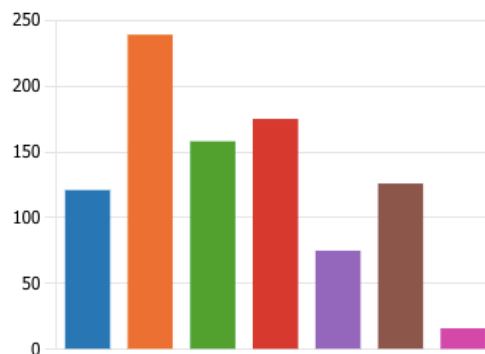
- vieta, kurš darbojas kā kontaktpunkts un kurā regulāri tiek veiktas aktivitātes (vakarēšanas pasākumi un pieejami instrumenti);
3. piedāvāt iedzīvotājiem iesaistīties bezatkritumu kopienas veidošanā, piedāvājot savas labošanas prasmes kopienai, izvērtēt iespējas apmācīt kopienas brīvprātīgos *repair cafe* organizēšanai;
  4. veikt individuālas pārrunas ar mācību iestādēm, bibliotēkām par sadarbības iespējām un esošā ekipējuma izmantošanu;
  5. izvērtēt iespēju iedzīvotājiem piedāvāt nodot vēl lietojamus instrumentus pastāvīgajai darbnīcai un lietu bibliotēkai;
  6. apzināt vietas, kur Cēsīs un novadā apgrozās visvairāk cilvēku, un izvērtēt iespējas attīstīt šajās vietās bezatkritumu aktivitātes;
  7. izvērtēt iespējas paplašināt pakalpojumus atkritumu ZAAO šķirošanas laukumā Lapsu ielā 19, Cēsīs.

Lai labāk izprastu cēsnieku paradumus un vajadzības attiecībā uz lietu otrreizēju izmantošanu, projekta “No atkritumiem uz resursiem” ietvaros janvārī tika veikta aptauja par lietu otrreizējas izmantošanas vecināšanu Cēsu novadā. Aptauja tika organizēta internetā un tajā piedalījās 334 iedzīvotāji. Cēsu novada iedzīvotājiem ir pozitīva attieksme pret lietu atdošanu citiem iedzīvotājiem (94% no aptaujātajiem atbildējuši pozitīvi). Aptaujā noskaidrojās, ka iedzīvotāji visbiežāk atdod vairs nevajadzīgas, bet vēl derīgas lietas radniekiem, draugiem, paziņām, ved uz šķirošanas laukumu, atdod labdarības organizācijām, pārdod vai noglabā šķūnītī, bēniņos utml. (Skatīt grafiku nr.1)
 Grafiks Nr.1 “Kā jūs atbrīvojaties no jums vairs nevajadzīgām, bet vēl derīgām lietām?”

1. Kā jūs atbrīvojaties no jums vairs nevajadzīgām, bet vēl derīgām lietām?

[More Details](#)

● Pārdodu	121
● Atdodu radniekiem, draugiem, ...	239
● Atdodu labdarības organizācijām	158
● Vedu uz šķirošanas laukumu	175
● Izmetu sadzīves atkritumos	75
● Noglabāju šķūnītī, bēniņos utml.	126
● Other	16

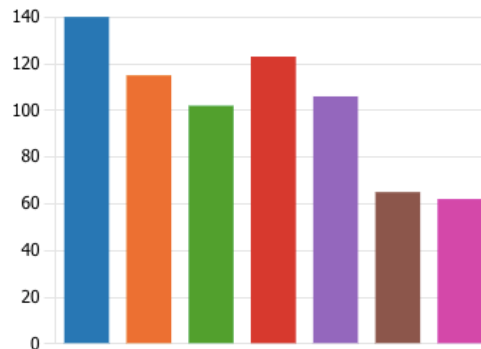

Aptaujā tika arī noskaidrots, ka iedzīvotāji vislabprātāk izmantotu brīvbody, lai varētu apmainīties ar remontlietām, traukiem un virtuves piederumiem, bērnu rotaļlietām un spēlēm, rokdarbu piederumiem, svētku dekorācijām un citām derīgām mantām (Skatīt grafiku nr.2)
 Grafiks nr.2

4. Kuras lietotas, bet vēl derīgas lietas jums būtu interese saņemt **brīvobodē**? **Brīvbone** ir vieta, kurā iedzīvotāji var nodot, paņemt un apmainīties ar derīgām lietām, kuras iepriekšējam lietotājam vairs nav vajadzīgas.

[More Details](#)

Remontlietas	140
Rokdarbu piederumus (diegi, dz...	115
Svētku dekorācijas	102
Traukus un virtuves piederumus	123
Bērnu rotaļlietas un spēles	106
Neizmantotu brīvboni	65
Other	62

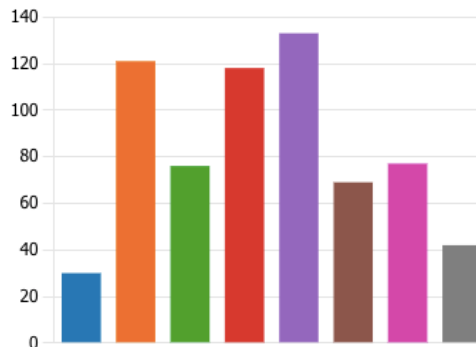

Aptaujā iedzīvotāji norādījuši, ka labprāt izmantotu arī lietu bibliotēku. Lietu bibliotēkā līdzīgi kā grāmatu bibliotēkā var paņemt lietas lietošanā uz noteiktu laiku bez maksas. Iedzīvotāju vidū vispopulārākās atbildes uz jautājumu, kuras lietas vēlētos paņemt lietu bibliotēkā, tika norādītas lietas dārza darbiem, pārgājieniem nepieciešamās lietas un bērnu sporta inventārs. (skatīt grafiku nr.3)
Grafiks nr.3

5. Ja jums būtu iespēja, kādas lietas vēlētos paņemt lietošanā uz noteiktu laiku no **lietu bibliotēkas**? **Lietu bibliotēkā** līdzīgi kā grāmatu bibliotēkā var paņemt lietas lietošanā uz noteiktu laiku bez maksas.

[More Details](#)

Traukus un virtuves piederumus	30
Bērnu sporta inventāru	121
Bērnu rotaļlietas un spēles	76
Lietas pārgājieniem	118
Lietas dārza darbiem	133
Šujmašīnu un šūšanas piederum...	69
Neizmantotu lietu bibliotēku	77
Other	42

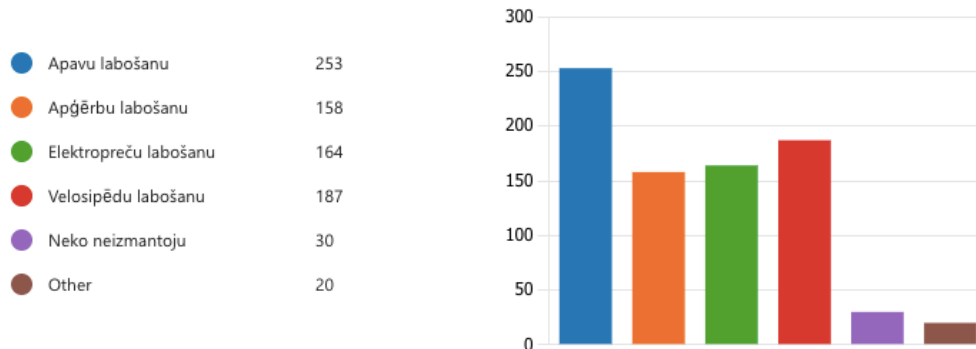

Aptaujā noskaidrots, ka iedzīvotāji izmanto apavu, velosipēdu, elektropreču un apģērbu labošanas pakalpojumus, taču arī norāda, ka Cēsu novadā trūkst elektropreču, apģērbu, mīksto mēbeļu atjaunošanas, apavu labošanas, rotu labošanas pakalpojumu piedāvātāji (skatīt grafiku nr.4). Iedzīvotāji no lauku apvidiem arī norāda, ka pakalpojumi pieejami pilsētā, bet ir nesasniedzami lauku iedzīvotājiem.

Grafiks nr.4

6. Kādus lietu labošanas pakalpojumus jūs izmantojiet?

[More Details](#)

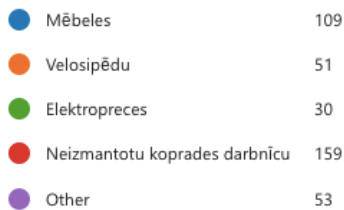

Vairāk nekā puse aptaujāto norādījuši, ka izmantotu koprades darbnīcu, kurā ir pieejami instrumenti labošanai. Visvairāk iedzīvotāji koprades darbnīcu izmantotu, lai salabotu mēbeles, velosipēdus, elektropreces (skatīt grafiku nr.5).

Grafiks nr.5

8. Kuras lietas jūs gribētu labot **pats** koprades darbnīcā, kurā būtu pieejami nepieciešamie instrumenti?

[More Details](#)

Aptaujas atbildes norāda, ka Cēsu novadā iedzīvotāji pozitīvi novērtē iespējas paildzināt lietu kalpošanu un jau šobrīd labprāt izmanto labošanas pakalpojumus. Iedzīvotāji norādījuši, ka labprāt izmantotu gan brīvboni, gan lietu bibliotēku, gan koprades darbnīcas, gan labošanas pakalpojumus.

2. Derīgu lietu nodošanas un labošanas iespēju apkopojums Cēsu un tuvākajā apkārtnē

Lai apkopotu derīgu lietu nodošanas un labošanas iespējas Cēsīs un tuvākajā apkārtnē, tika izmantoti gan Lursoft datu bāzē pieejamā informācija, gan arī iepriekš minētajā aptaujā norādītie rezultāti, gan arī tika aplūkota internetā pieejamā informācija, pārbaudot to sazinoties pa norādīto kontakttālruni. Saraksts var būt nepilnīgs un ir papildināms.

Turpmāk norādīta derīgu lietu nodošanas un labošanas iespējas Cēsu novadā pēc lietu veida.

Lietots apģērbs, tekstils un apavi Cēsīs

- Cēsīs periodiski iespējams piedalīties lietotu apģērbu tirdziņos, ko organizē paši iedzīvotāji, piemēram, Skolas6 vai mākslas telpa "MALA" telpās;
- Cēsīs apģērbu labošanu piedāvā: Daces šūšanas darbnīca, Maija ielā 1. Kontakttālrunis [26242899](tel:26242899).
- Lietotu apģērbu, apavus un tekstilu var atstāt arī tekstilam paredzētajos konteineros. Konteineru atrašanās vietas var atrast: <https://www.zalais.lv/skirot/kur-skirot>

- Apģērbus un citas derīgas citas lietas var nodot labdarības organizācijām.

Labdarības organizācijas Cēsīs:

- Biedrība "Dzaima", Uzvaras bulvārī 30, Cēsīs. Kontakttālrunis 26245039.
- Kristīgā labdarības biedrība "Be The Light" vecā Cēsu tirgus teritorijā, Valmieras ielā 2. Kontakttālrunis 29116906.
- Biedrība "Latvijas Sarkanais Krusts" Cēsu komiteja Bērzaines ielā 16, Cēsīs (pagraba stāvā). Kontakttālrunis 25948345.
- Cēsu pensionāru biedrība "Cēsu pensionāri". Organizē apģērbu, apavu un sadzīves priekšmetu maiņu "Mantu placis".
- Informācija par iespējām nodot citas lietas labdarības organizācijām Cēsu novadā pieejama <https://www.cesis.lv/lv/atbalsts/socialais-dienests/nvo-atbalsts-iedzivotajiem/nvo-atbalsts-un-kontakti/>

Apavi

Apavu labošanu Cēsīs var veikt Uzvaras bulvārī 4, kontakttālrunis 29229242.

Par apavu nodošanu tālākai lietošanai citiem skatīt sadaļu pie apģērba.

Lietotas mēbeles

- Mēbeles atjaunot pie meistara var:
  - Darbnīcā VEIKUMS, Dārza ielā 12-123, Priekuļos piedāvā mīksto mēbeļu pāršūšanu, kā arī auto sēdekļu un salona remontu. Kontakttālrunis 26496018
  - Cēsīs iespējams atjaunot vēsturiskās mēbeles SIA "Koka darbnīca", Gaujas ielā 6A, kontakttālrunis 26330153,
  - Darbnīcā VEIKUMS, Dārza ielā 12-123, Priekuļos piedāvā mīksto mēbeļu pāršūšanu, kā arī auto sēdekļu un salona remontu. Kontakttālrunis 26496018
- Atjaunot mēbeles pats vai meistara vadībā var koprades darbnīcā Zindari, Gaujas ielā 10, kontakttālrunis 26412803.
- Atdot mēbeli kādam, kam tā ir vajadzīga, izmantojot sludinājumu lapas, piemēram, Facebook grupas: Cēsīs (sludinājumu dēlis), Pērc - pārdod, Cēsīs, Cēsīs - ANDELE un sludinājumi vai Cēsīs Pīrk un Pārdot.

Elektronika

TV un dekoderu remontu Cēsīs piedāvā SIA "AVA L" Lenču 19.

(saraksts papildināms).

Trauki un citi sadzīves priekšmeti

Šķirošanas laukumā Cēsīs, Lapsu ielā 19 var atstāt derīgas sadzīves priekšmetus Aprites skapī.

Par trauku un sadzīves priekšmetu nodošanu labdarībai ieteicams interesēties pie iepriekš minētajām labdarības organizācijām.

Telpaugi

Telpaugus var nodot Telpaugu pansijā Ruckas muižā, Piebalgas ielā 19. Kontakttālrunis 29287566.

Grāmatas, žurnāli, avīzes

Žurnāli un avīzes noder radošajām darbnīcām, iespējams jautāt skolās vai sociālo tīklu grupās.

Grāmatas var nodot Cēsu Centrālajā bibliotēkā vai atstāt brīvbodē pie Cēsu autoostas (namiņš ar tetrapaku jumtu).

Latviešu autoru grāmatas var nodot Ruckas muižā, Piebalgas ielā 19. Kontakttālrunis 29287566.

Velosipēdi

Velosipēdu remonts pieejams:

- Strazdu grava, Selekcijas ielā 6c, Priekuļos. Kontakttālrunis 26359983
- Eži, Rīgas iela 51a, Cēsīs. Kontakttālrunis 26573132
- Fans, J. Poruka iela 21 a, Cēsīs. Kontakttālrunis 64124224

Citas lietas

Mazlietotus dāvanu maisiņus, 0.25 un 0.5 litru stikla burkas, kā arī kartona kastes un burbulplēves var nodot veikalā *ieber.lv*, Pļavas ielā 13. Kontakttālrunis 28804545.

Citas noderīgas tīmekļa vietnes

Facebook grupa Zero Waste Cēsīs, kurā dalībnieki apmainās ar informāciju par bezatkrituma dzīvesveida tēmām.

Projekta ietvaros "No atkritumiem uz resursiem" izveidotā tīmekļa vietne www.lietovelreiz.lv, kurā iespējams atrast lietu meistarus. www.lietotvelreiz.lv veidota, lai iedzīvotāji varētu iznomāt lietas, atrast labu meistarū remontam, bez maksas vai par simbolisku maksu iegūt lietotas preces.

Šķirošanas laukumi

Šķirošanas laukumu atrašanās vietas Cēsu novadā un sīkāku informāciju var atrast tīmekļa vietnē <https://zaao.lv/eko-laukumi/>.

Koprades darbnīca

Pēc privātas iniciatīvas šogad novadā atvērusies koprades darbnīca *Zindari*, kas atrodas Cēsīs, Gaujas ielā 10. Kontakttālrunis 26 412 803.

Zindarī pieejami galdniecības instrumenti, rokas instrumenti, kokas virpa, lodēšanas stacija, līmes pistoles, datori, foto printeris, 3D printeris un skeneris, mazā CNC frēze, lāzergravētājs. Darbnīcā meistara pavadībā vai individuāli iespējams salabot, atjaunināt izskatu mēbelēm un citām lietām. Darbnīcu izmantošanai ir paredzēta maksa (5 eiro/stundā). *Zindaros* ir pieejama arī aprīkota virtuve, kuru var izmantot ēdienu un konservējumu gatavošanai.

3. Līdzīgas iniciatīvas Latvijā un Eiropā

Meklējot Cēsu situācijai piemērotāko risinājumu aprites un labošanas centram, tika analizēti arī citu valstu pieredze aprites centru izveidē: *Retuna* Zviedrijā, *Kierratykeskus* Somijā, *Parandauskelder* Igaunijā, Darbnīca "Koki" un *FreeRiga* brīvbode Rīgā. Tika gūtas sekojošas atziņas, kas ņemtas vērā operacionālā modeļa izstrādē:

- *Parandauskelder* labošanas centrs ir *bottom up* veidots, kuru attīstījuši *repair cafe* aktīvisti, tas tiek atbalstīts no pašvaldības puses un finansēts no projektu līdzekļiem. Centram ir lielas un plašas telpas, kas tiek īrētas Aparaditehas kultūras un radošajā kvartālā, bet nav pilnībā noslogotas. Labošanas pakalpojumi pieejami tikai darba dienu vakaros, kad pieejams arī meistars. Telpas atrodas centrālā vietā. Veidojot labošanas un darbnīcu centru Cēsīs, jāpiesaista dažādi partneri, lai pilnībā tiktu izmantots centra potenciāls.
- No citiem piemēriem secināms, ka iedzīvotāji reti paši patstāvīgi spēj salabot lietas, nepieciešama meistara iesaiste. Tāpēc centram jādarbojas pēc darbnīcu principa, kurā klāt ir arī meistars, kas var palīdzēt. Nepieciešams organizēt arī tematiskas apmācības labošanas prasmju attīstīšanai.
- Veidojot centru, jāapzina tā mērķauditorija un jāstrādā uz atbilstoša piedāvājuma veidošanu. Jāapzina arī partneru loks Cēsu novadā, kas vēlētos izmantot centru, lai piedāvātu savas darbnīcas un meistara prasmes.
- Labošanas centra galvenā misija (primārā funkcija) ir veidot un atgādināt par *zero waste* principiem (nepirkt jaunu, salabot vai veidot no lietotas lietas jaunu lietu), svarīga ir arī sociālā funkcija (būt kopā, ciešāku savstarpējo saišu veidošana un integrācija). Pārņemama ir

